

Türkiye’de Kongre Turizmi Potansiyelinin Şehirlere Göre İncelenmesi: Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir Örneği

An Analysis of Congress Tourism Potential in Türkiye by
Cities: The Case of Ankara, Antalya, İstanbul, and İzmir

Hüseyin Ertan İNAN¹

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun
· hertaninan@gmail.com · ORCID > 0000-0002-6642-4813

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 31 Mayıs/May 2025

Kabul Tarihi/Accepted: 12 Haziran/June 2025

Yıl/Year: 2025 | **Cilt-Volume:** 3 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 19-34

Atıf/Cite as: İnan, H.E. "Türkiye’de Kongre Turizmi Potansiyelinin Şehirlere Göre İncelenmesi: Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir Örneği" Ondokuz Mayıs Üniversitesi Karadeniz Turizm Araştırmaları Dergisi, 3(2), Temmuz 2025: 19-34.

TÜRKİYE'DE KONGRE TURİZMİ POTANSİYELİNİN ŞEHİRLERE GÖRE İNCELENMESİ: ANKARA, ANTALYA, İSTANBUL VE İZMİR ÖRNEĞİ

ÖZ

Kongreler, belirli bir konuda güncel gelişmeleri değerlendirmek ve bilgi alışverişi yapmak amacıyla yurt içinden veya yurt dışından katılımcıların davetli olarak bir araya geldikleri toplantı niteliğindeki organizasyonlardır. Kongre turizmi, yüksek gelir potansiyeli, yılın her dönemine yayılan etkinlik yapısı ve birçok sektörü doğrudan etkilemesi nedeniyle turizm türleri arasında öne çıkmaktadır. Türkiye, jeopolitik konumu, dört mevsim turizm imkânları, kültürel çeşitliliği ve sürdürülebilir turizm vizyonu sayesinde kongre turizmi açısından önemli bir rekabet avantajına sahiptir. Turizm destinasyonları, sundukları hizmetler, sahip oldukları doğal ve kültürel çekicilikler ile bölgesel özelliklerine göre kongre turizmi açısından farklı düzeyde potansiyele sahiptir. Bu çalışmada, Türkiye'nin önde gelen kongre destinasyonları olan Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir'in kongre turizmi potansiyeli, çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan TOPSIS ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, İstanbul en ideal kongre turizmi destinasyonu olarak belirlenmiş; onu sırasıyla Antalya, İzmir ve Ankara takip etmiştir. İstanbul'un gelişmiş ulaşım olanakları, güçlü altyapısı ve zengin turistik çekicilikleriyle öne çıktığı görülmüştür. Antalya, yüksek konaklama kapasitesine sahip olmasına rağmen, ulaşım sefer sıklığı ve ulaşım ücreti gibi faktörler açısından İstanbul'a göre dezavantajlı bir konumdadır. İzmir, sunduğu ekonomik avantajlarla dikkat çekerken; Ankara, düşük maliyetli bir destinasyon olmasına rağmen altyapı yetersizlikleri nedeniyle geri planda kalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Turizm, Kongre Turizmi, Destinasyon Yönetimi, Kongre Otelleri, TOPSIS.

AN ANALYSIS OF CONGRESS TOURISM POTENTIAL IN TÜRKİYE BY CITIES: THE CASE OF ANKARA, ANTALYA, İSTANBUL, AND İZMİR

ABSTRACT

Congresses are meetings where domestic and foreign individuals come together as invited participants to evaluate current developments on a particular subject and to exchange information. Congress tourism stands out among tourism types due to its high-income potential, year-round activity structure and its direct im-

pact on many sectors. Türkiye has a significant competitive advantage in terms of congress tourism thanks to its geopolitical location, four-season tourism opportunities, cultural diversity and sustainable tourism vision. Tourism destinations vary in their congress tourism potential based on the services offered, natural and cultural attractions, and regional characteristics. In this study, the congress tourism potential of Ankara, Antalya, Istanbul and Izmir, which are the leading congress destinations of Türkiye, was analyzed with TOPSIS, one of the multi-criteria decision-making methods. As a result of the analysis, Istanbul was determined as the most ideal congress tourism destination; it was followed by Antalya, Izmir and Ankara, respectively. The findings indicate that Istanbul stands out with its developed transportation facilities, strong infrastructure and rich touristic attractions. Despite its substantial accommodation capacity, Antalya remains at a comparative disadvantage relative to Istanbul due to lower transportation service frequency and higher transportation costs. While Izmir attracts attention for its economic advantages, Ankara, though a low-cost destination, ranks lower due to its inadequate infrastructure.

Keywords: Alternative Tourism, Congress Tourism, Destination Management, Congress Hotels, TOPSIS.

GİRİŞ

Kongre, yurt içi ve yurt dışından, aynı ya da farklı meslek gruplarına mensup kişilerin fikir alışverişinde bulunmak, tartışmak gibi amaçlarla davetli olarak bir araya geldikleri organizasyonlar olarak tanımlanmaktadır (Aymanıuy, 2006: 4). Son yıllarda kongre turizmi ulaşım ve konaklama alanlarındaki gelişmeler ve artan yatırımlarla birlikte giderek önem kazanmıştır. Buna ek olarak kongre turizmi amacıyla seyahat eden turistlerin pek çok turizm türünden daha fazla gelir getirme potansiyeline sahip olması girişimcilerin ve turizm planlamacılarının bu alanda daha fazla yatırım yapmalarına yol açmaktadır. Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir Türkiye’deki başlıca kongre destinasyonlarındandır. Bununla beraber Muğla, Nevşehir/Kapadokya, Şanlıurfa ve Bursa kongre turizminin yükselişe geçtiği destinasyonlar arasındadır.

Kongre turizmi alanında, 21. yüzyılda bilgi toplumuna geçişin hızlanmasıyla birlikte teknoloji, iletişim ve ulaşım alanlarında yaşanan dönüşümlerle birlikte doğrultusunda yeni eğilimler ortaya çıkmıştır (Bahar & Kozak, 2005: 176). Temelinde ekonomik amaçlara dayanan kongre turizmi, turizm çeşitliliğini artırmanın yanı sıra, ülke ekonomisine ve turizm sektörüne önemli faydalar sunmaktadır (Arslan, 2008: 12). Kongre turizmi gibi alternatif turizm türleri turizm anlayışında yaşanan değişimle birlikte turizm hareketinin tüm yıla yayılmasını sağlamıştır.

Kongre katılımcılarının etkinlik sonrasında gittikleri yerlerde daha uzun süre kalarak turistik aktivitelere yönelmeleri, kongre turizmini diğer turizm türleriyle ilişkili hale getirmektedir (Akgöz, Temizel ve Otal, 2022). Kongre destinasyonlarının, farklı gelir ve sosyal gruplara hitap edebilecek konaklama çeşitliliğine sahip olması ve toplantı amaçlı donanımlı konferans merkezleriyle desteklenmesi, başarılı bir kongre turizmi altyapısı için temel unsurlar arasında yer almaktadır. Bununla beraber Türkiye’de ise bu tür merkezlerin büyük oranda İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalyadaki üst segment oteller bünyesinde toplandığı görülmektedir (Ersun & Arslan, 2009: 145).

Turizm destinasyonları turistlere sundukları hizmet seçenekleri, sahip oldukları çekicilikler ve bölgesel özelliklerine göre kongre turizmi açısından farklı potansiyellere sahiptir. Destinasyonların kongre potansiyellerinin belirlenip diğer destinasyonlarla karşılaştırılması, destinasyonun güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Buna ek olarak destinasyonlar arası rekabette öne geçmek için destinasyonları rakiplerle kıyaslamak etkili planlama yapılmasını ve destinasyonun eksikliklerini belirlemesi açısından da gereklidir. Kongre destinasyonu ve uygun kongre yeri seçimi yapılırken birçok kriter göz önüne alınmaktadır. Organizatörlerin alternatifleri belirli kriterler doğrultusunda değerlendirip en çok tercih edilebilir ve en az tercih edilebilir seçenekleri hızlı bir şekilde belirlemeleri gerekmektedir. Ortaya çıkan bu problem çok kriterli karar yöntemleri yardımıyla çözülebilmekte, bu yöntemler kullanılarak en ideal seçenekler belirlenebilmektedir. Ayrıca destinasyonların kongre turizmi potansiyellerinin karşılaştırılmasında da çeşitli çok kriterli karar verme yöntemleri kullanılabilir.

Bu çalışmada, Türkiye’nin en önemli kongre merkezlerinden Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir’in kongre turizmi potansiyelleri karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda destinasyonların kongre potansiyellerinin karşılaştırılması için çok kriterli karar verme yöntemlerinden TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Seçim kriterlerinin ağırlıkları Kozak vd. (2014), çalışmasından uyarlanmıştır. 22 kriter çalışmaya dahil edilerek destinasyonlar kıyaslanmıştır.

LİTERATÜR

Kongre turizmi özelinde literatür incelendiğinde, kongre destinasyonu ve kongre mekânı seçiminde etkili olan kriterlere odaklanan çeşitli çalışmalar olduğu görülmektedir. Elston ve Draper (2012), organizatörlerin kongre yeri seçiminde rol oynayan temel faktörleri inceleyen bir derleme çalışması sunmuşlardır. Nelson ve Rys (2000), ikincil kongre destinasyonlarına odaklanarak, kongre yeri seçiminde dikkate alınan 31 farklı kriterin önem düzeylerini ve ağırlıklarını değerlendirmişlerdir. Para ve Kachniewska (2014), Polonyalı organizatörlerin bakış açısından kongre yeri seçiminde belirleyici olan faktörleri analiz etmişlerdir. Türkiye öze-

linde yapılan bir çalışmada ise Kozak, Aksoz ve Özel (2014), Ankara’da faaliyet gösteren 13 seyahat acentesi yöneticisinden toplanan verilerle AHP yöntemi kullanılarak kongre oteli seçiminde öncelikli kriterleri ve bu kriterlerin önem derecelerini belirlemişlerdir

Demir (2023) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada, Van ilinin kongre turizmi potansiyeli değerlendirilmiş; kentin tarihi, kültürel ve doğal kaynaklar açısından güçlü bir destinasyon çekiciliğine sahip olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak kongre turizminin sürdürülebilir şekilde gelişebilmesi için, büyük ölçekli kongreleri ağırlayabilecek konaklama tesislerinin artırılması, altyapının güçlendirilmesi ve organizasyon personelinin niteliklerinin iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Çalışma kapsamında otel ve acente temsilcilerinin görüşlerine dayalı olarak, destinasyonun kısmen yeterli bulunduğu ve kongre turizminin Van açısından sınırlı da olsa önemli görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır (Demir, 2023).

Destinasyonların kıyaslanması için çeşitli yöntemler kullanılabilir. Çok kriterli karar verme yöntemleri alternatiflerin karşılaştırılması, seçilmesi ve sıralanması açısından etkili yöntemlerdir. Literatürde turizm alanında sıralama ve seçim problemlerinde en çok kullanılan çok kriterli karar verme yöntemlerinden bir tanesi TOPSIS’dir. TOPSIS yöntemi, turizmin farklı alanlarında çeşitli araştırmalarda uygulanmıştır. Örneğin, Karaatlı, Ömürbek, Aksoy ve Karakuzu (2014) tarafından yürütülen çalışmada, AHP tabanlı Bulanık TOPSIS yöntemi kullanılarak otellerin tur operatörü seçim süreçleri analiz edilmiş; Isparta ilinde faaliyet gösteren beş yıldızlı bir otel ile yapılan görüşmeler doğrultusunda hem otel hem de tur operatörüne ilişkin kriterler belirlenmiş ve en uygun alternatifin seçimi gerçekleştirilmiştir. Bir başka çalışmada Önay ve Çetin (2012) ise İstanbul’daki turistik yerlerin popülerliğine göre sıralanmasını sağlamak amacıyla TOPSIS ve MOORA yöntemlerini kullanmışlardır. Çalışmada hedef kitle olarak yerli turistler esas alınmış ve sınırlı zaman ve kaynağa sahip bireyler için çok kriterli bir gezi listesi önerilmiştir.

Bir başka çalışmada Popović, Ilić ve Stanujkic (2014) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise Gamzigrad Spa’larının sürdürülebilir gelişimini değerlendirmeyi amaçlamış ve TOPSIS ve ELECTRE yöntemlerini kullanarak sonuçları karşılaştırmıştır. Kriter ağırlıkları Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) ile belirlenmiştir. Erciş, Yılmaz, Başar ve Pabuççu’nun (2014) gerçekleştirdikleri araştırmada ise, Doğu Anadolu Bölgesi’nde kış turizmi yapılan illerdeki üç yıldız ve üzeri otel işletmelerinin pazarlama kaynakları dikkate alınarak rekabetçi pazarlama stratejileri belirlenmiştir. AHP ve TOPSIS yöntemlerinin birlikte kullanıldığı bu çalışmada, 20 otel yöneticisi/sahibinin görüşlerinden yararlanılmış ve işletmelerin rekabet avantajı sağlamasında en etkili pazarlama kaynakları ortaya konmuştur.

Çetin (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye’nin sağlık turizmi performansı, 2004–2019 yılları arasındaki dönem için TOPSIS yöntemi ile analiz

edilmiştir. Çalışmada sağlık turizminin küreselleşmenin etkisiyle hizmet sektörünün önemli bir bileşeni haline geldiği vurgulanmıştır. Bununla beraber bu alanın farklı sektörlerle etkileşim içinde olması nedeniyle ülke ekonomileri açısından önemli bir gelir kaynağı oluşturduğu belirtilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, Türkiye'nin sağlık turizmi performansının en yüksek olduğu yıl 2017 olarak tespit edilmiş; bunu sırasıyla 2016 ve 2019 yılları izlemiştir. Öte yandan, en düşük performansın ise 2004, 2005 ve 2006 yıllarında gerçekleştiği belirlenmiştir. Bu bulgular, sağlık turizminin ülke ekonomisi açısından stratejik bir alan olduğunu ve gelişim sürecinde önemli aşamalardan geçtiğini göstermektedir (Çetin, 2022).

Yılmaz, Ülker ve Ülker (2024) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, turizm sektöründe yapay zekâ gelişimi ve rekabet düzeyleri değerlendirilmiş; 2022 yılında en fazla turist çeken ilk 20 ülkenin, Tortoise Media tarafından yayımlanan Küresel Yapay Zekâ Endeksi verileri esas alınarak, Entropi ağırlıklı TOPSIS yöntemiyle analizi yapılmıştır. Araştırmada karar kriteri olarak yetenek, altyapı, operasyonel ortam, araştırma-geliştirme, devlet stratejisi ve ticari kullanım olmak üzere yedi alt boyut belirlenmiş; en iyi performans gösteren ülkeler sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Birleşik Krallık olarak tespit edilmiştir. Bulgular, özellikle operasyonel ortam, altyapı ve devlet stratejisinin yapay zekâ gelişiminde en etkili kriterler olduğunu göstermektedir.

YÖNTEM

Ching-Lai Hwang ve Yoon Kwangsun tarafından 1981'de tanıtılan İdeal Çözüme Benzerlik ile Sıra Tercihi Tekniği (TOPSIS), çok kriterli karar vermede (MCDM) yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Alternatifleri, ideal bir çözüme yakınlıklarını belirleyerek değerlendirir ve sıralar. Yöntem, her alternatifin ideal (pozitif) çözüme ne kadar yakın olduğuna ve en kötü (negatif) çözüme ne kadar uzak olduğuna göre en uygun seçeneği seçer (Hwang & Yoon, 1981).

TOPSIS yöntem adımları şu şekilde sıralanabilir (Supçiller ve Çapraz, 2011; Şahin ve Akyer, 2011; Soba ve Eren, 2011):

1.Adım: İlk olarak problemin amacı ve değerlendirme kriterleri belirlenir.

2.Adım: Bu aşamada, karar verme sürecinin temelini oluşturan karar matrisi (P) yapılandırılır. Matrisin satırlarında alternatifler ($a_1, a_2, \dots, a_n$) yer alırken, sütunlarda ise her bir alternatifin ilgili kriterler ($y_{1k}, \dots, y_{nk}$) doğrultusunda gösterdiği performans değerleri sistematik biçimde yerleştirilir (Supçiller ve Çapraz, 2011).

$$P = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix}$$

3. Adım: Normalleştirilmiş karar matrisi (R) oluşturulur. Bu matris aşağıdaki Denklem (1) yardımıyla hesaplanır (Supçiller ve Çapraz, 2011):

$$r'_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m x_{kj}^2}}$$

i: 1,2,...,n; kriter sayısı j:1,2,...,m; alternatif sayısı (1)

$$R = \begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} & \dots & r_{1k} \\ r_{21} & r_{22} & \dots & r_{2k} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ r_{n1} & r_{n2} & \dots & r_{nk} \end{bmatrix}$$

4. Adım: Ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisinin (W) oluşturulması sürecinde, her bir w_j değeri, j. kriterin görelî önemini temsil etmektedir. Bu doğrultuda, normalleştirilmiş karar matrisinin her bir bileşeni, ilgili kriterin ağırlık katsayısı ile çarpılarak, alternatiflerin kriterler karşısındaki ağırlıklı performans değerleri elde edilir. Bu işlem, karar verme sürecinde kriterlerin farklı önem düzeylerinin dikkate alınmasını sağlar (Supçiller ve Çapraz, 2011).

$$W = \begin{bmatrix} w_{11} & w_{12} & \dots & w_{1k} \\ w_{21} & w_{22} & \dots & w_{2k} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ w_{n1} & w_{n2} & \dots & w_{nk} \end{bmatrix}$$

Ardından, normalleştirilmiş karar matrisinin (R) her bir sütunundaki elemanlar (r_{ij}), ilgili kriterin ağırlık katsayısı (w_j) ile çarpılarak ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisi (V) elde edilir. Bu işlem, her alternatifin kriterler bazındaki göreceli katkısını yansıtan bütünlük bir değerlendirme matrisinin oluşturulmasına olanak tanır (Supçiller ve Çapraz, 2011).

$$v_{ij} = w_i \cdot r_{ij}$$

$$i: 1, 2, \dots, n; \text{ kriter sayısı} \quad j: 1, 2, \dots, m; \text{ alternatif sayısı} \quad (2)$$

$$V = \begin{bmatrix} v_{11} & v_{12} & \dots & v_{1k} \\ v_{21} & v_{22} & \dots & v_{2k} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ v_{n1} & v_{n2} & \dots & v_{nk} \end{bmatrix}$$

5.Adım: Pozitif İdeal (A^+) ve Negatif İdeal (A^-) çözümleri oluşturulur. Pozitif ideal çözüm, ağırlıklı normalleştirilmiş karar matrisinde yer alan her bir kriter için en yüksek (tercih edilen) performans değerlerini; negatif ideal çözüm ise en düşük (tercih edilmeyen) performans değerlerini içermektedir. Bu ideal çözüm setleri, alternatiflerin en iyi ve en kötü durum senaryolarına göre değerlendirilmesini sağlar. Söz konusu ideal değerler Denklem 3 ve Denklem 4 aracılığıyla hesaplanmaktadır.

$$A^+ = \left\{ \left(\max_i v_{ij} \mid j \in I \right), \left(\min_i v_{ij} \mid j \in J \right) \right\} \quad (3)$$

$$A^- = \left\{ \left(\min_i v_{ij} \mid j \in I \right), \left(\max_i v_{ij} \mid j \in J \right) \right\} \quad (4)$$

6.Adım: Ayırım ölçülerinin belirlenmesi sürecinde, her bir alternatifin pozitif ve negatif ideal çözüme olan uzaklığı hesaplanır. Bu işlem, alternatiflerin ideal çö-

zümlelere olan yakınlık düzeylerini ortaya koymak amacıyla yapılmakta olup, genellikle Öklidyen mesafe gibi bir mesafe ölçütü kullanılarak gerçekleştirilir (Hwang & Yoon, 1981; Supçiller ve Çapraz, 2011).

$$S_i^* = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2} \quad S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2} \quad (5)$$

7.Adım: Denklem (6) kullanılarak ideal çözüme göreli yakınlık hesaplanır (Şahin ve Akçer, 2011).

$$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^*} \quad 0 \leq C_i^* \leq 1 \quad (6)$$

Hesaplanan yakınlık değerleri, en yüksekten en düşüğe doğru sıralanır. Göreli olarak en yüksek yakınlık katsayısına (C_i^*) sahip alternatif, ideal çözüme en yakın seçenek olarak değerlendirilir. Diğer alternatiflerin sıralaması da bu katsayıya olan yakınlık derecelerine göre yapılır; böylece karar vericiye en uygun seçenektan en az uygun olana doğru bir tercih sıralaması sunulur. (Soba ve Eren, 2011).

UYGULAMA VE BULGULAR

Bu çalışmada Türkiye’de önde gelen kongre destinasyonlarından Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir illeri TOPSIS yöntemi uygulanarak karşılaştırılmış ve destinasyonların kongre potansiyelleri belirlenmiştir. TOPSIS yönteminin uygulanması için gerçekleştirilen hesaplamalarda Microsoft Excel programından yararlanılmıştır ve destinasyonlar sıralanmıştır.

Bu kapsamda çalışmada kullanılan kongre otelleri seçiminde göz önüne alınan kriterler ve kriterlerin ağırlıklar, Kozak ve diğ. (2014) çalışmasından uyarlanmıştır. Bu kriterler “sütünsüz sunum alanı”, “teknolojik alt yapı”, “güvenlik”, “toplantı odası sayısı”, “otellerin hava alanına uzaklıkları”, “havayolu ulaşımı imkanları”, “bölgeye gerçekleşen ulaşım sefer sıklığı”, “uygun kara yolu ulaşımı”, “iklim, destinasyon imajı”, “bölgede gezi ve aktivite fırsatları”, “otellerin hizmet kalitesi”, “restoranların hizmet kalitesi”, “otellerin oda kapasitesi”, “sivil toplum örgütlerinin desteği”, “yerel yönetim desteği”, “halkın turizme bakışı”, “turist bilgilendirme merkezleri”, “ulaşım ücreti”, “bölgedeki yiyecek ve içecek ücretleri”, “konaklama ücretleri”, “toplantı odaları ücretleri” olarak belirlenmiştir. Kriterler ve ağırlıkları Tablo 1’de belirtilmiştir.

Tablo 1. Kriter Ağırlıkları Tablosu

Kriterler	Ağırlıklar	Kriterler	Ağırlıklar
Otellerdeki Sütunsuz Sunum Alanı	0,108	Otellerin Hizmet Kalitesi	0,036
Otellerin Teknolojik Alt Yapısı	0,116	Restoranların Hizmet Kalitesi	0,007
Güvenlik	0,034	Otellerin Oda Kapasitesi	0,018
Toplantı Odası Sayısı	0,108	Sivil Toplum Örgütlerinin Desteği	0,023
Uzaklık	0,03	Yerel Yönetim Desteği	0,015
Havayolu Ulaşımı	0,086	Halkın Turizme Bakışı	0,006
Bölgeye Gerçekleşen Ulaşım Sefer Sıklığı	0,034	Turist Bilgilendirme Merkezleri	0,006
Uygun Kara Yolu	0,014	Ulaşım Ücreti	0,042
İklim	0,006	Bölgedeki Yiyecek ve İçecek Ücretleri	0,031
Destinasyon İmajı	0,014	Konaklama Ücretleri	0,144
Bölgede Gezi ve Aktivite Fırsatları	0,007	Toplantı Odaları Ücretleri	0,116

Çalışmada Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir illerinin kongre turizmi potansiyelleri belirlenen kriterler doğrultusunda her ilin kapasitesi ve imkânları doğrultusunda incelenmiştir. Çalışmada değerlendirilmeye alınan kongre otelleri, Turizm ve Yatırım dergisinde kayıtlı etkinliklerinde, kongre merkezi olarak en çok kullanılan oteller listesinden belirlenmiştir (Turizm ve Yatırım, 2011: 7). Toplamda 30 otel değerlendirmeye alınmıştır. Otellerdeki sütunsuz sunum alanları, belirlenen kongre otellerinin kapasitelerinin ortalaması alınarak her il için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Sütunsuz sunum alanıyla ilgili verilere otellerin web sitelerinden ulaşılmıştır. Otellerin sahip olduğu teknolojik alt yapı yine otellerin web sitelerinden incelenmiş ve düzenlenecek bir kongrede ihtiyaç duyulacak yeterli teknolojiye sahip olduğu görülmüştür ve tüm destinasyonlara 10 puan verilmiştir. Kongre otellerinin hava alanlarına uzaklığı her otel için ayrı ayrı hesaplanmış ve her il için ortalama değerleri hesaplanarak ve çalışmaya dahil edilmiştir. Havayolu ulaşım olanaklarına bakıldığında İstanbul'da iki, Antalya'da iki, İzmir ve Ankara'da birer havaalanı vardır. Destinasyonların havayolu ulaşım sıklığı göz önüne alındığında, 24 saat içinde her ilde bulunan hava alanlarına inen uçak sayıları dikkate alınmıştır. Türkiye'nin Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir en gelişmiş ulaşım ağına sahip şehirlerinden olduğu için destinasyonlara 10 puan verilmiştir.

Şehirlerin güvenlik koşulları numbeo güvenlik indeksi göz önüne alınarak puanlanmıştır (Körfez, 2023). Otellerdeki toplantı salonu sayıları TÜRSAB'ın Dünyada ve Türkiye'de Kongre Turizmi raporunda belirtilen üç, dört ve beş yıldızlı otellerin salon sayıları toplamı olarak belirlenmiştir. (TÜRSAB, 2009). İklim kriteri illerin yıllık ortalama sıcaklıkları hesaplanarak değerlendirilmiştir. Dört ilinde destinasyon imajı iyi derecede olduğu ve halkın turizme bakış açısının olumlu olduğu kabul edilerek 10 puan verilmiştir. Destinasyonlarda gerçekleştirilebilecek gezi ve aktivite olanakları tripadvisor.com web sitesi üzerinden belirlenmiştir. Otellerin hizmet kalitesi online

otel rezervasyon web sitesindeki müşteri değerlendirmelerinin ortalama değerleri kullanılarak üzerinden belirlenmiştir. Konaklama ücretleri ve otellerin oda kapasiteleri ile ilgili bilgi yine online otel rezervasyon web sitesinden sağlanmıştır.

Sivil toplum kuruluşlarının desteği her ildeki kültür sanat ve turizm ile ilgili faaliyet yapan dernek sayıları göz önüne alınarak belirlenmiştir (Siviltoplum, 2025). Yerel yönetim desteği tüm iller için eşit kabul edilmiştir. Turist bilgilendirme merkezi kriteri illerdeki kültür ve danışma büroları dikkate alınarak belirlenmiştir. Buna göre Ankara’da üç, İstanbul’da dört, İzmir’de altı ve Antalya’da yedi danışma bürosu vardır. Toplantı odaları ücretleri, çalışma otellerde gerçekleştirilecek kongreler üzerine olduğu için otellerden fiyat teklifleri alınarak belirlenmiştir. Genel olarak otellerin konaklama ve toplantı paket ücretleri dışında ücret talep etmedikleri görülmüş ve konaklama ücretleriyle paralel değerler çalışmaya dâhil edilmiştir. Destinasyonlardaki yiyecek içecek ve ulaşım ücretleri TÜİK’in hane halkı tüketim harcamaları istatistikleri göz önüne alınarak belirlenmiştir. Buna göre hanehalkı tüketim harcamalarının dağılımı verilerinden TR10, TR31, TR51 ve TR61 değerleri kullanılmıştır (TÜİK, 2025). Buna göre en yüksek tüketim harcaması İstanbul da yapılırken en düşük düzey Antalya’da gerçekleşmiştir. Ankara ve İzmir’in değerleri eşittir. Araştırmada kullanılan tüm kriterler Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. Destinasyon ve Otellerin Kriter Değerleri

Otellerdeki		Bölgeye		Restoranların		Ulaşım	
Sütünsüz Sunum	C1	Gerçekleşen	C7	Hizmet	C13	Ücreti	C19
Alanı		Ulaşım Sefer		Kalitesi			
		Sıklığı					
Otellerin		Uygun Kara	C8	Otellerin Oda	C14	Bölgedeki	
Teknolojik Alt	C2	Yolu		Kapasitesi		Yiyecek ve	C20
Yapısı						İçecek Ücretleri	
Güvenlik	C3	İklim	C9	Sivil Toplum	C15	Konaklama	C21
				Örgütlerinin		Ücretleri	
				Desteği			
Toplantı Odası	C4	Destinasyon	C10	Yerel Yönetim	C16	Toplantı Odaları	C22
Sayısı		İmajı		Desteği		Ücretleri	
Uzaklık	C5	Bölgede Gezi	C11	Halkın Turizme	C17		
		ve Aktivite		Bakışı			
		Fırsatları					
Havayolu	C6	Otellerin	C12	Turist	C18		
Ulaşımı		Hizmet		Bilgilendirme			
		Kalitesi		Merkezleri			

Bir kriterin değerinin düşük olması tercih sebebi ise normalleştirme işleminden önce o değer tersi alınmış ve buna göre destinasyon seçimi probleminin TOPSIS çözümüne ilişkin başlangıç matrisi Tablo 3'te belirtildiği şekilde oluşturulmuştur.

Tablo 3. Başlangıç Matrisi

	C1	C2	C3	C4	...	C22
Ağırlıkları	0,108	0,116	0,034	0,108	...	0,116
Ankara	200,8	10	20	96	...	0,0024
Antalya	4818	10	30	660	...	0,0013
İstanbul	3752	10	10	580	...	0,0017
İzmir	2305	10	40	172	...	0,0021

TOPSIS yönteminin uygulaması tabloda gösterilen karar matrislerinin normalleştirilmesi süreci ile başlanmıştır. Sütunlardaki her bir değer ilgili sütundaki değerlerin kareleri toplamının kareköküne bölünüp tek paydaya indirgenmesi suretiyle bulunmuştur. Oluşturulan normalleştirilmiş karar matrisi Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Normalleştirilmiş Karar Matrisi

	C1	C2	C3	C4	...	C22
Ankara	0,031	0,500	0,365	0,107	...	0,624
Antalya	0,738	0,500	0,548	0,733	...	0,345
İstanbul	0,575	0,500	0,183	0,644	...	0,441
İzmir	0,353	0,500	0,730	0,191	...	0,545

Bir sonraki adımda standart matris kriterleri ağırlık katsayıları ile çarpılarak ağırlıklandırılmış karar matrisi hesaplanmıştır. Ağırlıklandırılmış karar matrisi Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Ağırlıklandırılmış Karar Matrisleri

	C1	C2	C3	C4	...	C22
Ankara	0,0033	0,0580	0,0124	0,0115	...	0,0724
Antalya	0,0797	0,0580	0,0186	0,0792	...	0,0400
İstanbul	0,0621	0,0580	0,0062	0,0696	...	0,0512
İzmir	0,0381	0,0580	0,0248	0,0206	...	0,0632

İdeal çözümün hesaplanması için ağırlıklı karar matrisinde her sütundaki pozitif ideal ve negatif ideal değerler seçilerek ideal çözüm setleri oluşturulur. Tabloda italik rakamlarla gösterilen veriler pozitif ideal değerlerken, kalın rakamlarla gösterilen değerler negatif ideal değerlerdir. Pozitif (A+) ve negatif (A-) ideal çözüm setleri aşağıda gösterilmiştir.

$A(-) = \{0,003, 0,058, 0,006, 0,012, 0,005, 0,027, 0,004, 0,007, 0,002, 0,007, 0,001, 0,017, 0,003, 0,004, 0,004, 0,008, 0,003, 0,002, 0,020, 0,015, 0,056, 0,040\}$

$A(+) = \{0,080, 0,058, 0,025, 0,079, 0,021, 0,054, 0,032, 0,007, 0,004, 0,007, 0,006, 0,019, 0,004, 0,014, 0,019, 0,008, 0,003, 0,004, 0,022, 0,016, 0,088, 0,072\}$

Her kritere ait olan sütundaki değerlerden pozitif ideal ve negatif ideal değerler çıkarılarak pozitif ve negatif ideal çözüme uzaklık değerleri belirlenmiştir.

Tablo 6. Negatif İdeal Çözüme Uzaklık Tablosu

	C1	C2	C3	C4	...	C22	
Negatif İdeal Çözüm	0,0033	0,0580	0,0062	0,0115	...	0,0400	
Ankara	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	...	0,0010	0,0475
Antalya	0,0058	0,0000	0,0002	0,0046	...	0,0000	0,1072
İstanbul	0,0034	0,0000	0,0000	0,0034	...	0,0001	0,0951
İzmir	0,0012	0,0000	0,0003	0,0001	...	0,0005	0,0515

Tablo 7. Pozitif İdeal Çözüme Uzaklık Tablosu

	C1	C2	C3	C4	...	C22	
Pozitif İdeal Çözüm	0,0797	0,0580	0,0248	0,0792	...	0,0724	
Ankara	0,0058	0,0000	0,0002	0,0046	...	0,0000	0,1099
Antalya	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	...	0,0010	0,0566
İstanbul	0,0003	0,0000	0,0003	0,0001	...	0,0004	0,0438
İzmir	0,0017	0,0000	0,0000	0,0034	...	0,0001	0,0854

Her destinasyona ait uzaklık değerlerinin kareleri toplamının karekökleri alınarak her destinasyonun pozitif ve negatif ideal çözümlere olan ortalama uzaklıkları belirlenmiştir. En son yakınsaklık oranları ilgili destinasyonun negatif ortalama uzaklığının pozitif ve negatif ortalama uzaklıklarına bölünerek bulunmuştur. Yüksek yakınlık sıralamada öncelik manasına gelmektedir.

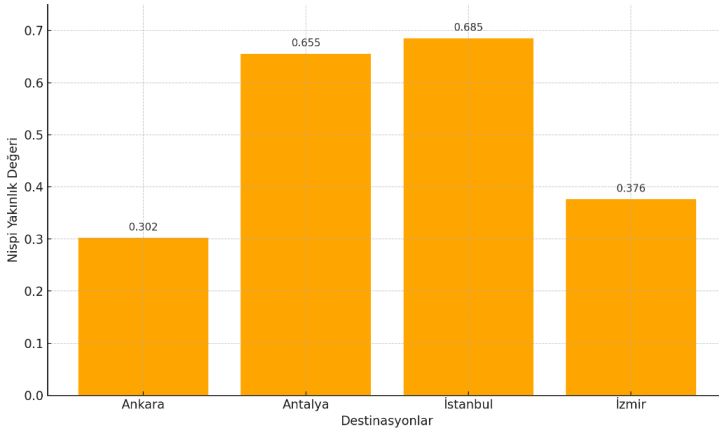
Tablo 8. Nispi Yakınlık Tablosu

Destinasyonlar	Negatif İdeal Çözüm	Pozitif İdeal Çözüm	Yakınlık	Sıralama
Ankara	0,048	0,110	0,302	4
Antalya	0,107	0,057	0,655	2
İstanbul	0,095	0,044	0,685	1
İzmir	0,052	0,085	0,376	3

TOPSIS yönteminin uygulanması sonucu İstanbul kongre düzenlemek için en ideal destinasyon olarak tespit edilmiştir. Yakınsama oranlarına göre destinasyonların başarı sıralaması Tablo 9'da ve Şekil 1'de belirtilmiştir.

Tablo 9. TOPSIS Yöntemine Göre Destinasyonların Sıralaması

Destinasyonlar	Yakınlık	Sıralama
İstanbul	0,685	1
Antalya	0,655	2
İzmir	0,376	3
Ankara	0,302	4

Şekil 1. Destinasyonların Kongre Potansiyeli Karşılaştırması

SONUÇLAR, ÖNERİLER VE SINIRLILIKLAR

Bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı uzmanlaşma ve bilgi alışverişi ihtiyacı, ulusal ve uluslararası toplantıların artmasına ve buna bağlı olarak kongre turizminin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Çizel, 1999). Kongre turizminde rekabet avantajı sağlamak için, bu alanda hizmet veren destek sektörlerin güçlü ve uyumlu olması gerekir çünkü turizm, yaklaşık 42 sektörle doğrudan ilişkilidir” (Bahar & Kozak, 2005:93). Kongre turizmi, ev sahibi ülkeye hem yeni iş sahaları ve istihdam olanakları sunmakta hem de ülke ve kent tanıtımı açısından etkili bir propaganda aracı işlevi görmektedir (Karasu, 1990).

Kongre turizminde en çok tercih edilen mekânlar, ulusal ve uluslararası toplantılara ev sahipliği yapabilecek şekilde tasarlanmış, nitelikli ve büyük ölçekli kongre otelleridir. Bu otellerin işlevsellik ve mekânsal standartlar açısından belirli tasarım kriterlerini karşılaması gerekmektedir (Öztaş ve Polat, 2021). Çalışmada kongre turizminde Türkiye’deki en önemli destinasyonlardan Ankara, Antalya, İstanbul ve İzmir illerinin ve bu illerde bulunan kongre otellerinin ve destinasyonun koşulları ve kapasiteleri dikkate alınarak TOPSIS yöntemiyle en ideal kongre destinasyonu seçimi yapılmıştır. Belirlenen 22 kriter çerçevesinde destinasyonlar kongre potansiyellerine göre sıralanmıştır.

Uygulama sonucunda İstanbul 0,68’lik bir oranla en ideal destinasyon seçilirken, Antalya çok az bir farkla, 0,65’lik bir oranla ikinci ideal destinasyon olarak belirlenmiştir. İzmir 0,38’luk bir oranla üçüncü, Ankara 0,30’luk oranıyla dördüncü destinasyon olarak belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre kongre turizmi potansiyeli açısından yapılan değerlendirmelerde her bir destinasyonun farklı yönleriyle ön plana çıktığı görülmektedir. İstanbul, yüksek ulaşım sefer sıklığı ve zengin kültürel alt yapısı ile özellikle uluslararası kongreler için güçlü bir alternatif sunmaktadır. İstanbul, otel hizmetleri, kongre salonları ve ulaşım olanaklarının yanı sıra; gezi, eğlence ve kaliteli restoranlar açısından sunduğu zengin seçeneklerle diğer illere göre avantaj sağlamaktadır. Bugün İstanbul, Türkiye’nin ve dünyanın önde gelen kongre merkezleri arasında yer almaktadır. Öte yandan Antalya, yüksek toplantı salonu ve konaklama kapasitesiyle fiziksel altyapı açısından öne çıkmaktadır. Ancak düşük ulaşım sefer sıklığı ve yüksek hizmet maliyetleri, destinasyonun rekabet gücünü zayıflatmaktadır. Antalya’nın çok sayıda toplantı ve seminer salonuna sahip olması, kongre turizmine uygun otelleri, iklimi ve altyapı imkânları ise kenti bu alanda avantajlı hâle getirmektedir. Tüm kriterler birlikte değerlendirildiğinde çalışma sonucunda en ideal destinasyon çıkan İstanbul kadar önemli ve kongre ve toplantılara son derece uygun bir destinasyondur. Literatürde benzer sonuçlara ulaşan çalışmalara rastlamak mümkündür. Örneğin İsmayıl (2014) çalışmasında İstanbul ve Antalya’nın her ikisinin de kongre turizmi açısından önemli avantajlara sa-

hip olmakla birlikte, İstanbul'un kongre altyapısı, şehir imajı, ulaşım erişilebilirliği ve genel altyapı standartları açısından Antalya'ya kıyasla daha kapsamlı ve güçlü bir yapıya sahip olduğu sonucuna varmıştır. Çalışmada İstanbul'un uluslararası kongre pazarı açısından daha rekabetçi bir destinasyon olduğu belirtilmiştir. Öte yandan aynı çalışmada Antalya özellikle toplantı ve konaklama kapasitesi ile tesis çeşitliliği açısından öne çıktığı belirtilmiştir.

İzmir ise uygun ulaşım olanakları ve düşük maliyetli hizmetleriyle ekonomik bir kongre destinasyonu olarak öne çıkarken, düşük kapasite ve sınırlı yerel destek nedeniyle daha küçük ölçekli etkinlikler için uygun bir seçenek olarak değerlendirilebilir. Özdemir (2014), İzmir'in hem kentsel hem de doğal çekicilikleriyle birlikte sunduğu turizm imkânlarının, kenti kongre düzenlemek isteyen kuruluşlar açısından yüksek potansiyele sahip bir destinasyon hâline getirdiğini ifade etmiştir.

Bir diğer kongre destinasyonu olan Ankara düşük güvenlik riski ve uygun toplantı alanı maliyetleriyle öne çıkmaktadır. Buna karşın toplantı odası sayısının ve otel kapasitesinin sınırlı olması, büyük ölçekli kongreler açısından dezavantaj oluşturabilir. Dölalan (2008), bu çalışmanın sonucuna paralel olarak büyük ölçekli kongreleri ağırlayacak salon ve konaklama altyapısının yetersizliği, şehir içi hızlı ulaşım imkanlarının sınırlılığı ve kurumlar arası koordinasyon eksikliği sebebiyle Ankarada kongre turizminin yeterince gelişemediğini belirtmiştir.

Kongrenin düzenleneceği destinasyon ve mekânlar, katılım düzeyi ile organizasyonun başarısını etkileyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Bu çalışmada, literatürde sıkça kullanılan ve ideal çözüme en yakın alternatifi belirlemeye dayanan TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Toplantı ve kongre organizasyonlarını planlayan kurum ve kuruluşlar, organizasyonun özelliklerine uygun kriterler belirleyerek bu yöntemi uygulayabilirler. Elde edilen sonuçlar, kongre organizatörlerine destinasyon seçiminde yol gösterici olabilir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle karar verme sürecinde yalnızca TOPSIS yöntemi kullanılmış; diğer çok kriterli karar verme (ÇKKV) yöntemleriyle karşılaştırmalı bir analiz yapılmamıştır. Ayrıca, seçim kriterlerine ait ağırlıklar doğrudan Kozak ve arkadaşlarının (2014) çalışmasından alınmış, bu çalışmaya özgü olarak güncellenmemiştir. Bu sınırlılıklar doğrultusunda, gelecekte yapılacak araştırmalarda AHP, VIKOR, PROMETHEE gibi farklı ÇKKV yöntemleriyle karşılaştırmalı analizlerin gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Bununla birlikte, kriter ağırlıklarının güncel veriler ve uzman görüşlerine dayalı olarak yeniden belirlenmesi ve değerlendirme sürecine kongre katılımcılarının memnuniyet düzeyleri ile algılarına ilişkin verilerin dâhil edilmesi, elde edilecek sonuçların güvenilirlik ve geçerliliğini artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Akgöz, E., Temizel, G., & Ota, A. (2022). Kapadokya Bölgesi'nin kongre turizm potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir çalışma. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 143-162.
- Akoğlu Kozak, M., Aksöz, O. E., & Özel, Ç. H. (2015). An analytic hierarchy process (AHP) model for understanding convention planners' prior facto convention hotel selection. *International Journal of the Analytic Hierarchy Process*, 7(2), 256-272.
- Aymankuy, Y. (2006). *Kongre turizmi ve fuar organizasyonları*. Detay Yayıncılık.
- Bahar, O., & Kozak, M. (2005). *Küreselleşme sürecinde uluslararası turizm ve rekabet edebilirlik*. Detay Yayıncılık.
- Çetin, O. (2022). Türkiye'nin sağlık turizmi performansının TOPSIS yöntemi ile değerlendirilmesi (2004-2019). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(1), 638-655.
- Çizel, B. (1999). Kongre turizmi, kongre organizasyonu ve Antalya bölgesinin kongre turizmi potansiyeli, sorunları ve gelecekteki beklentilere yönelik bir araştırma [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi].
- Demir, E. (2023). Van ili kongre turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi. *Turkish Business Journal*, 4(8), 120-133.
- Dölalan, G. (2008). Ankara'da kongre turizmi: A grubu seyahat acentalarının bakış açılarına yönelik bir araştırma [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi].
- Elston, K., & Draper, J. (2012). A review of meeting planner site selection criteria research. *Journal of Convention & Event Tourism*, 13(3), 203-220. <https://doi.org/10.1080/15470148.2012.715997>
- Ersun, N., & Arslan, K. (2009). Alternatif turizm çeşidi olarak Kapadokya bölgesinde kongre turizmini geliştirme olanakları. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34, 139-164.
- Erciş, A., Yılmaz, M., Başar, E. E., & Pabuçcu, H. (2014). Çok kriterli karar verme yöntemleri ile otel işletmelerinde rekabetçi pazarlama stratejisi seçimi. *19. Ulusal Pazarlama Kongresi Bildirileri*.
- Hwang, C. L., & Yoon, K. (1981). *Multiple attribute decision making: Methods and applications*. Springer-Verlag.
- Ismayılı, T. (2014). Kongre katılımcılarının destinasyon özelliklerine verdikleri önemin önem-performans analizi ile tespiti: Antalya-İstanbul karşılaştırılması [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi].
- Karaatlı, M., Ömürbek, N., Aksoy, E., & Karakuzu, H. (2014). Turizm işletmeleri için AHP tabanlı bulanık TOPSIS yöntemi ile tur operatörü seçimi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 53-70.
- Karasu, T. (1990). Kongre turizmi üzerinde düşünceler. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(5), 32-34.
- Körfez. (2023, Nisan 24). Antalya da listede: İşte Türkiye'nin en güvenli 6 şehri. <https://www.antalyakorfez.com/antalya-da-listede-iste-turkiye-nin-en-guvenli-6-sehri> (Erişim Tarihi: 20.04.2025).
- Nelson, R., & Rys, S. (2000). Convention site selection criteria relevant to secondary convention destinations. *Journal of Convention & Exhibition Management*, 2(2-3), 71-82. https://doi.org/10.1300/J143v02n02_06
- Para, A., & Kachniewska, M. (2014). Determinants of convention & conference site selection: The Polish event planners' perspective. In A. Rapacz (Ed.), *New trends in tourism research: A Polish perspective* (pp. 150-162). Research Papers of Wrocław University of Economics.
- Popović, G., Ilić, B., & Stanujkic, D. (2014). Determination of Gamzigrad Spa development strategies using TOPSIS and ELECTRE. *Ekonomika*, 60(2), 69-80.
- Önay, O., & Çetin, E. (2012). Turistik yerlerin popülaritesinin belirlenmesi: İstanbul örneği. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 23(72), 90-109.
- Özdemir, S. S. (2014). Kongre ve toplantı otellerinin rekabet stratejileri: İzmir örneği. *VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 474-483.
- Öztaş, B., & Polat, S. (2021). Kongre turizminde konaklamanın önemi: Kongre otelleri tasarım kriterleri ve mekânsal standartları. *Kent Akademisi*, 14(1), 122-140. <https://doi.org/10.35674/kent.867792>
- Soba, M., & Eren, K. (2011). TOPSIS yöntemini kullanarak finansal ve finansal olmayan oranlara göre performans değerlendirilmesi: Şehirlerarası otobüs sektöründe bir uygulama. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11(21), 23-40.
- Supçiller, A. A., & Çapraz, O. (2011). AHP-TOPSIS yönetimine dayalı tedarikçi seçimi uygulaması. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 13, 1-22.
- Şahin, Y., & Akyer, H. (2011). Ülke kaynaklarının verimli kullanımı: 4x4 arama ve kurtarma aracı seçiminde AHP ve TOPSIS yöntemlerinin uygulaması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 72-87.
- Siviltoplum (2025). İllere ve Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler. T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkileri Genel Müdürlüğü. <https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-ve-faaliyet-alanlarina-gore-dernekler>.
- Turizm ve Yatırım (2011). *Turizm & Yatırım Dergisi*. Yetkin Medya Yayıncılık.
- TUIK (2025). Hanehalkı Tüketim Harcaması (Bölgesel). [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Household-Consumption-Expenditures-\(Regional\)-2019-33594](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Household-Consumption-Expenditures-(Regional)-2019-33594). (Erişim Tarihi: 15.04.2025).
- TÜRSAB (2009). Dünya'da ve Türkiye'de Kongre Turizmi Raporu. Türsab Ar-Ge Departmanı. Kasım.
- Yılmaz, M., Ülker, M., & Ülker, P. (2024). Evaluation of top tourism destinations according to their AI development with the entropy-TOPSIS-integrated method. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 16(2), 216-231. <https://doi.org/10.1108/WHATT-09-2023-0105>